

Följeslagare: Röde orm, Östgöta Correspondenten, 19 juli 2011

"Olof nådde fram och grep om sitt svärd med båda händer och drev det genom brynja och man så det stod fast i marken.

- Gud! Skrek den fastnaglade två gånger med förskräcklig röst, och därmed hade han talat slut.

- Det var mitt löfte, sade Olof nöjd.... Vem i detta näste kunde ha ropat till Gud utom han? Jag kan undra vad han ville honom."

Sådana är vikingarna i Frans G Bengtssons Röde Orm: Handlingskraftiga, fåordiga men underfundiga. Den avfallne och gudlöse munken får till slut det öde han förtjänar.

Röde Orm läste jag första gången 14 år gammal. Sedan dess har jag läst den högt för alla mina barn, således 4 gånger. Jag har dessutom återvänt till den minst en gång varje år, vid tillfällen då jag varit stressad eller särskilt ångestfylld. En välkänd och lättläst bok är nämligen en bra medicin för att bli kvitt en efterhängsen oro. Ingen läsning har lindrat och läkt mig bättre än den om Röde Orm, som mot sin vilja drar till frankernas land, kommer i Kalifens tjänst, firar julgille hos Harald Blåtand för att sedan färdas i österled för ett arvs skull.

Jag är inte ensam om att uppskatta denna berättelse. I TV röstades Röde Orm fram som 1900-talets tredje mest betydelsefulla svenska bok, endast slagen av Mobergs Utvandrarerna och Martinsons Aniara. Även utomlands väckte boken stor uppmärksamhet.

När jag som israelisk statsstipendiat läste arkeologi vid Hebrew University i Jerusalem, mötte jag den världsberömde judiske historikern David Flusser. Då han hörde att jag kom från Sverige berättade han att Röde Orm stod honom varmt om hjärtat. Han påstod sig ha läst den på originalspråk och på så sätt lärt sig att tala svenska flytande. Sedan gav han prov på sin svenska språkkunskap. Det gick inte att förstå ett ord vad han sa, men jag nickade vänligt gillande.

Jag förstår David Flusser. Det finns i Röde Orm en öppenhet och respekt för såväl judendom och islam, där det snarast är den kristna kyrkan som utsätts för en humoristisk kritik. Frans G Bengtsson kunde annars, särskilt i unga år, ge prov på nationalism och rasism. Men i Röde Orm finns inga spår av det främlingsfientliga. Tvärtom målas det orientaliska med respektfulla penseldrag. Författaren värnade sina

främmande gestalter även då Röde Orm publicerats. Då ett norskt kollaboratöriskt förlag under ockupationen ville ge ut Röde Orm under förutsättning att få göra en del ändringar svarade Frans G kompromisslöst: *"Varken ett komma eller en jude skall med mitt medgivande borttagas ur boken"*.

Röde Orm blev också viktig för mig som bibelforskare, då jag arbetade med psykoanalytisk bibeltolkning. Likt den bibliska berättarstilen strödde inte Frans G Bengtsson orden omkring sig. Röde Orm är en roman med ett fåordigt språk, som inte tvingar sig på utan istället lockar läsaren att själv tolka, känna och förstå, precis som den gammaltestamentliga texten i Bibeln. Frans G Bengtsson berättade senare i en essä om hur boken blivit till: *"Så kallad psykologisk analys skulle självfallet inte få förekomma i min tänkte berättelse... Yttre beskrivning, dialog och handling är vad berättaren har att hålla sig till, för den händelse han önskar åstadkomma någonting som skall kunna ge en smula illusion av realitet"*.

Det viktigaste ska lämnas åt läsaren, så uppstår trovärdig psykologisk skildring. I sina memoarer *Ordets makt och vanmakt*, avslöjar Jan Guillou att det är Frans G Bengtssons berättarstil i Röde Orm han sökt efterlikna då han skrev trilogin om Arn.

En frisk fläkt av havsstänkt vatten. Burdusa, våldsamma och grovhuggna män och kvinnor med ett kärvt språk, men alltid med glimten i ögonen. En kärlek till det främmande och obekanta. Med denna läsning har jag lindrat min ångest och gett näring till egen äventyrlusta. Och så hundarna naturligtvis! Röde Orm var nordens förste kenneluppfödare. Det är dessa hundar som leder äventyret till ett lyckligt slut, vilket den gudlöse munken fick all anledning att beklaga.

Jakob Carlander

Faktaruta.

Röde Orm är en berättelse som kom ut i två fristående delar: *Sjöfarare i västerled*, 1941 och *Hemma och i Österled* 1945. Frans G Bengtsson föredrog att kalla Röde Orm för berättelse hellre än roman. Den är översatt till åtminstone 24 olika språk. Röde Orm handlar om Orm Tostessons äventyr i väster- och österled under vikingatiden, där en del historiskt belagda personer också uppträder: Kalifen Almansur, Harald Blåtand och Sven Tveskägg.

Författaren; Frans G Bengtsson (1894-1954) var född i Gullspång där han också ligger begravd. Självt sa Frans G att han ville skriva en läsbar bok som folk inte ville kasta i väggen. Han lyckades! I Essän; Hur Röde Orm blir till, har Frans G Bengtsson själv berättat om sitt skapande. Essän finns publicerad i samlingen: Folk som sjöng, utgiven postumt 1955.

Foto:

Göran Billeson (Fotona är friköpta av Göran och kan därför användas fritt)